

Radek Rejšek na Svaté Hoře

Autorka: Miroslava Svobodová

„Křížové cesty pro varhany se ujal Pavel Šmolík, velmi citlivě naplnil význam textu a nabídl skvostnou, až netradiční registraci těchto miniatur.“

„Skladbu Chorály svojí osobitostí a tradičně vynikajícím provedením uvedl do života Jaroslav Tůma, a takto přispěl k silnému duchovnímu zážitku účinkujících i přítomných posluchačů.“

„Je to druh skladby, která se dobře poslouchá a zaujme nejenom kompozičními postupy, je to hudba čitelného hudebního rukopisu zralého autora – Radka Rejška.“

V letošním roce se konal třetí ročník festivalu liturgické hudby Břízovské slavnosti, věnovaný knězi P. Karlu Břízovi (1926–2001), který byl pevně spjat s tímto slavným poutním místem. Jako mnoho kněží byl nucen tajit své vysvěcení a také jej postihl osud krutých padesátých let. Kromě silných perzekucí a věznění těžce fyzicky pracoval na různých místech, kde však – hudebně vzdělán – hrával při kostele na varhany. Působil takto jako učitel hudby, vychoval řadu varhaníků, vedl pěvecké sbory a také byl zaujatý stavitel varhan (celkem postavil jedenáct nástrojů, rovněž několik na Svaté Hoře). Avšak prožitá minulá utrpení se podepsala na jeho zdraví a po návratu na Svatou Horu po třetím infarktu v roce 2001 umírá. Letošní ročník je ve znamení dvacátého výročí úmrtí této kněžské, hudební a lidské osobnosti. Jak jinak vyjádřit úctu a vzpomínku než hudbou, zkomponovanou na jeho počest a provedenou na místě jemu nejvzácnějším?

Tohoto úkolu se ujala trojice vynikajících hudebníků, působících na Svaté Hoře: ředitel kůru, varhaník a dirigent **Pavel Šmolík**, který také pedagogicky působí na Konzervatoři v Českých Budějovicích, na ZUŠ Antonína Dvořáka v Příbrami, na SVOŠF a FAMO v Písku. Komponuje, je významným znalcem v oboru stavby varhan, vynikajícím improvizátorem a kulturním činitelem Příbramska. **Jaroslav Tůma**, titulární varhaník svatohorské baziliky, známý především jako mezinárodně uznávaný koncertní varhaník, cembalista, hráč na kladívkový klavír, improvizátor, profesor varhan na pražské HAMU, který vychoval řadu významných studentů. Jeho diskografie čítá přes padesát nosičů hudby od renesance po soudobé autory.

A **Radek Rejšek**, jemuž patřil celý program koncertu, si zaslouží poněkud podrobnější odkaz na jeho rozprostraněné působení: narozen 1959 v Praze, vystudoval tamní konzervatoř v oborech kompozice (u Jindřicha Felda a Oldřicha Semeráka) a hru na trubku (Václav Junek a Josef Svejkovský). Ve studiu kompozice pokračoval na HAMU Praha (Jiří Dvořáček) a na brněnské JAMU (Zdeněk Zouhar). Jeho celoživotní zálibou je historie a stavba varhan a kampanologie, což uplatňuje i na půdě Českého rozhlasu, kde je od roku 1988 zaměstnán jako hudební režisér a od roku 1992 též jako hudební redaktor na stanici Český rozhlas 3 Vltava. Zde realizuje programové projekty „Historické varhany“ a „Zvony“, v redakční péči má i obory soudobá a elektroakustická hudba. V letech 1995–2001 vyučoval na Pražské konzervatoři hudebně teoretické předměty a od roku 2000 vyučuje na Soukromé vyšší odborné škole filmové a Filmové akademii Miroslava Ondříčka v Písku. Od roku 2005 vyučuje na Konzervatoři v Českých Budějovicích kompozici a hudebně teoretické předměty. Kromě sbormistrovské spolupráce u různých pěveckých sdružení a

spolupráce s Městským divadlem v Mostě v oblasti scénické hudby přispěl svojí iniciativou k restaurování zvonohry pražské Lorety. Působí zde jako carillonér od roku 1989 (od roku 1994 jako carillonér titulární). V roce 1997 byl při setkání evropských carillonérů v Barceloně přijat do mezinárodní organizace Eurocarillon, jejichž akcí se pravidelně účastní už od roku 1995, a jejím prostřednictvím se snaží u nás netradiční carillonérské umění uvést do povědomí širší veřejnosti. Roku 1995 byl jmenován členem Komise pro restaurování hudebních nástrojů při Ministerstvu kultury ČR, kde zastupoval obory organologie a kampanologie. Posléze byl jmenován do Komise pro prohlašování kulturních památek, kde je činný dosud. V roce 2010 byl jmenován diecézním kampanologem Biskupství litoměřického a od roku 2013 je zde též organologem.

Jako skladatel píše hudbu různých oborů (symfonickou, komorní, vokální i elektroakustickou), avšak hudba duchovní v jeho díle převažuje. Jmenujme některé – *Janovy pašije* (1995) pro baryton sólo, scholu a varhany, *Ave Maria* (1996) pro soprán a smíšený sbor, *Otče náš* (1998) pro smíšený sbor a varhany, *Salve Regina* (1999) pro dvě scholy a varhany, *Statue kuksenses per Boni Pueri et organum* (2000), *Te Deum* (2004) pro smíšený sbor, zvonohru a velký dechový orchestr, věnované stu let trvání titulu svatohorské baziliky, *Blahoslavenství* (2006) pro smíšený sbor, dva dechové nástroje a varhany, *Stabat Mater* (2006) pro smíšený sbor, dvě violy, dvě violoncella, dva anglické rohy, dva fagoty, čtyři lesní rohy a varhany. *Skladby pro zvonohru* – výběr: *Tři studie* (2002), *Cantio matutina* (2002) – skladba získala třetí cenu na mezinárodní soutěži *Vereniging Het Carillon te Hoorn*, *Smutek Quasimodův* (2006), *Ave Virgo gloriosa* (2007), Čtrnáct variací a fuga na duchovní píseň „*Jezu Kriste, šchedrý kněz*“ (2011) pro zvonohru a varhany. Řada varhanních skladeb: *Zastavení u starých varhan* (1979, přepracováno 1986) jako *Pět skladeb pro barokní varhany*, *Ludus spatii* (1990) – skladba pro dvoje varhany, vytvořeno pod dojmem dvou romantických varhan v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě, *Tichá hudba chvály* (1991), *Musica per organum* (1997), *Tři malé meditace ve velíšských kaplích* (1999), *Malá mše pro sólové varhany*, *Křížová cesta pro varhany* (2012) a mnoho dalších.

V úvodu koncertu také zazněly dvě drobné skladby z nedávného období: *Fialová bifara* č. 2 a *Bílá bifara* č. 2, obě komponované pro trubku a varhany. Bifara je původně italský varhanní rejstřík, laděný jemně do výchvěvu, a je to rejstřík, který je v základní dispozici ve varhanách v pražské Loretě, je obsazen pouze v poloze c1–c3 a je to oblíbený rejstřík autora. Barvy jsou symbolické pro obřadní ornáty při bohoslužbě. Fialová připomíná barvu popela a znamená barvu pokání a kajícínosti. Přísluší Adventní a Postní době. S tímto vědomím je tak psána, její křehká faktura vyžaduje jemnou registraci a také adekvátní spolupráci trumpetisty. Partu trubky se ujal **Petr Cibulka**, který příliš neodhadl balanc měkkého zvuku varhan a poněkud dynamicky odvážně trubky. Bílá barva je liturgicky symbolem barvy světla a je obrazem Krista, který je světlem světa. Zde už se uplatnil zvuk trubky vzhledem k varhanám mnohem případněji a spolupráce obou nástrojů vyzněla příjemně.

Křížová cesta pro varhany je cyklus čtrnácti chorálních předeher, dle počtu Ježíšových zastavení. Každé z nich je dle liturgické praxe komentováno hudbou, mnohdy vycházející z gregoriánského chorálu nebo z luteránského nápěvu, a pro dnešní použití je v kancionálech přepsáno do tradiční notace s textem. Radek Rejšek ji zkomponoval jako několikataktové krátké snadné improvizace s názvukem určité písně, občas i citované jako cantus firmus. Tato zazní v někdy odvážné podobě, ale vždy je rozpoznatelná. Celková doba trvání je přibližně osmnáct minut a jednotlivé předehery trvají od 0:34 min – zastavení X. *Pán Ježíš zbaven roucha* (předehera k písni *Svatý Bože, svatý,*

silný), k 3:06 min – zastavení VIII. *Pán Ježíš napomíná plačící ženy* (předehra k písni *Matka pláče*). Partu varhan se ujal Pavel Šmolík, velmi citlivě naplnil význam textu a nabídl skvostnou, až netradiční registraci těchto miniatur.

Závěr svatohorského večera patřil premiéře varhanního koncertu *Chorály*, s obsazením: varhany, dvě trubky, čtyři lesní rohy, dva trombony. Sólový part hrál Jaroslav Tůma, žesťový soubor spolehlivě řídil Pavel Šmolík. Skladba vznikla v roce 2019, avšak z důvodu lockdownu nemohla být provedena. Až v letošním roce zažívá svoji premiéru. Skladba je jednovětá, členěná na kontrastní části, varhany nejsou zde nijak výrazně koncertantní, spíše vedou dialog se souborem žesťů, různě si spolu proměňují úlohy a střídají napětí. Autor zpracovává známé latinské nápěvy: *Veni creator spiritus*, který zahajuje a uzavírá skladbu, *Te Deum laudamus*, *Pange lingua gloriosi, Regina coeli, Salve Regina, Buoh všemohúci* – staročeský, z doby Karla IV. Často se chorály objevují porůznu v průběhu, a hlavně jsou velice umně zpracovány – v inverzi, v kánonu, ve fugovaných nástupech, v imitacích, v rytmických ostinatech... Je patrné, že autor rozumí baroknímu kontrapunktu, a proto si může dovolit s ním netradičně zacházet, ale vždy je logicky stavěný a dobře slyšitelný. Je to druh skladby, která se dobře poslouchá a zaujme nejenom kompozičními postupy, je to hudba čitelného rukopisu zralého autora. Neoblubuje shluky a clustery prvoplánově, ale tyto jsou výsledkem předchozího hudebního vývoje. Délka přibližně pětadvacet minut rozhodně naplňuje záměr autora – oslavu hudbou, která jde z nitra a činí si nárok oslovit. Věřme, že se podaří reprízovat skladbu, kterou svojí osobitostí a tradičně vynikajícím provedením uvedl do života Jaroslav Tůma, a takto přispěl k silnému duchovnímu zážitku přítomných.

Avšak je třeba se také zmínit o nástroji, který dovoluje tyto velkolepé hudební projekty realizovat. Nápad na stavbu nových varhan se zrodil poté, co bylo nutno demontovat už téměř nefunkční nástroj **P. Karla Břízy**. Pro stavbu nových varhan byl osloven vynikající varhanář **Vladimír Šlajch** z Borovan. Přistavovaly se postupně, podle toho, jak se podařilo shromáždit peníze, které kromě různých institucí věnovali i jednotliví lidé. Nakonec se konalo slavnostní svěcení v listopadu 2018, a tak se toto vzácné místo zaslouženě dočkalo nádherného nástroje, který je hoden obdivu.

